
PARC DE LA SERRALADA LITORAL

Dossier de l'educador

Exposició itinerant

Parc de la
Serralada Litoral

Diputació
Barcelona

Xarxa de Parcs Naturals

1. LA BRUIXA DE LA PINTA D'OR ENS EXPLICA EL PARC

L'exposició

«Parc de la Serralada Litoral» és una exposició que vol donar a conèixer els valors naturals i culturals del Parc de la Serralada Litoral, i apropar l'espai natural a la gent, sobretot als escolars.

Al llarg de l'exposició, la bruixa de la Pinta d'or, obrirà les portes del Parc als visitants. Ella el coneix molt bé perquè viu a la cova de les Bones Dones, al turó de Montcabrer. Segons la llegenda va perdre els pares i el seu estimat en una terrible tempesta.

El dossier

Aquest *Dossier de l'educador* presenta els continguts íntegres de l'exposició per tal que els docents que acompanyin el grup d'escolars tinguin accés previ als continguts de l'exposició i puguin preparar adequadament la visita.

El quadern fa algunes aclariments per interpretar els continguts de l'exposició, que es detallen en la taula següent.

Els continguts de l'exposició

Títol del plafó	Continguts
Parc de la Serralada Litoral	La bruixa presenta el parc
Escultura al natural	La geografia i la geologia del parc
La protectora de les tempestes	El clima. La bruixa explica la seva llegenda
Quina bona olor!	Sensacions del parc: aromes, colors i moviments
Pinedes que miren al mar	La vegetació i la fauna dels vessants litorals
Boscors que miren a la vall	Els alzinars, els boscors i la fauna dels vessants interiors
L'aigua que canta	Els ecosistemes d'aigua
Dels dòlmens als castells	Les construccions neolítiques i medievals
Un bon maridatge: vinya i parc	La vinya i la història del XIX i el XX
Un parc per a tothom	La gestió del parc: la conservació, l'ús públic i el desenvolupament econòmic

LA BRUIXA DE LA PINTA D'OR

Benvinguts al Parc!

***Hola! Soc la bruixa de la Pinta d'or.
I sabeu què? Tinc poders "naturmàgics"!***

***Voleu que us ensenyi el Parc?
Doncs seguiu-me...***

El meu conte de la bruixa de la Pinta d'or

Al final del recorregut, l'exposició proposa als alumnes escriure un conte inspirant-se en els poders "NaturMàgics" de la bruixa de la Pinta d'or. Els poders NaturMàgics volen ser una proposta artística a través d'una metàfora de la nostra voluntat de conservar i protegir la natura. La proposta té la forma següent:

I tu, quina història t'imagines?

Escriu-la i dibuixa-la aquí i fes servir els teus poders NaturMàgics

Aquella tarda d'agost va ser molt calorosa. El sol picava de valent. Tot d'una, el cel es va vestir de negre i un tro fortíssim va engegar una tempesta d'intensitat mai vista.

La riera _____
_____.

Llavors, la bruixa va _____
_____.

I, al final, _____
_____.

I heus aquí un gos, heus aquí un gat, aquest conte s'ha acabat.

2. ESCULTURA AL NATURAL

Descripció del plafó

El plafó està dedicat a la geografia i la geologia del Parc i també ens convida a fer-hi un passeig tranquil. La bruixa ens presenta la cova de les Bones Dones, on viu, aprofita per fer-nos una descripció del paisatge que s'albira des del cim del Montcabrer i ens descriu els límits de l'espai natural, amb la Conreria al sud i la riera d'Argentona al nord, la depressió del Vallès a l'oest i el mar mediterrani a l'est.

La geografia

El Parc està situat sobre la Serralada Litoral Catalana. El seu àmbit inclou 7.408,24 hectàrees (4.042 ha incloses en el Pla especial) de quinze municipis: Alella, Argentona, Cabrera de Mar, Cabrils, Martorelles, Montornès del Vallès, Òrrius, Premià de Dalt, la Roca del Vallès, Santa Maria de Martorelles, Teià, Tiana, Vallromanes, Vilanova del Vallès i Vilassar de Dalt.

La geologia i la geomorfologia

Les muntanyes de la serra estan constituïdes per granit. Les altes temperatures i l'aigua carregada de CO₂ de l'atmosfera, aconsegueixen disgregar el granit en una espècie de sorra molt característica, d'un bonic color daurat: el sauló. Aquest sauló, transportat per les rieres, és l'origen de les platges del Maresme.

El paisatge del Parc té formes arrodonides, però l'erosió ha deixat aïllats alguns turons que han resistit la meteorització del granit, el qual, pel seu contingut important en quars, origina formacions d'una coloració més blanca. Són els anomenats "turons-illa" com ara Burriac o el Montcabrer.

L'erosió del granit genera també formes espectaculars, com ara els tafonis i les cassoles (formes de excavació), visibles a la cova de les Bones Dones, les acumulacions de rocs en forma de castell, com el castell rocallós de Cabrils, i blocs dispersos, com ara els "caos de boles" que adornen els vessants del Parc. Igualment, als marges dels camins i als blocs de pedra del Parc, és interessant observar la disposició dels diversos elements que configuren el granit, en forma de dics, filons i enclavaments, constituïts per materials més resistents.

Un passeig

Se'ns convida a fer un passeig mitjançant un vídeo. És una passejada tranquil·la, sense més pretensió que descobrir l'espai natural i fer una primera aproximació als elements més interessants del seu patrimoni cultural i natural. Que en gaudiu!

ESCULTURA AL NATURAL

(AP)

Fa molts i molts anys que visc en aquestes muntanyes, en una cova molt especial.

Es la cova de les Bones Dones, que sempre ha estat habitada per l'herve de la Pinta d'Or: abans que jo, la meua tieta, i abans, la seva, i així successivament...

Des del turó de Montcabrer es veu el mar Mediterrani. En direcció nord, hi ha vistes a Mataró, al castell de Burriac i a les muntanyes del Montnegre-Corredor. Al sud, es veu la plana del Baix Maresme fins a Barcelona.

Així, sempre estic a l'aguait, i quan el diable ens envia una tempesta, puc fer els meus conjurs per aturar-la.

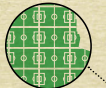

La cova de les Bones Dones (ASL)

DADES GEOGRÀFIQUES DEL PARC

- Oficina del Parc
- Informació
- Construcció d'interès
- Escola de natura
- Font
- Mirador
- Àrea d'espai
- Hospital
- Gasolinera
- Aparcament
- Dolmen
- Limit del Parc
- Restaurant
- Camping
- Àrea de servei
- Hotel o hostal
- Golf
- Hípica
- Estació de ferrocarril
- Centre de documentació

Saps quant és una hectàrea (ha)?

El Parc té 7.408 ha

Ens gestor: Consorci del Parc de la Serralada Litoral
Superfície protegida: 7.408,24 ha (4.042 ha incloses en el Pla especial)

Situació: Serralada Litoral Catalana

Limits naturals: la Conreria / depressió del Vallès / riu Mogent / riera d'Argentona / plana litoral i mar Mediterrani.

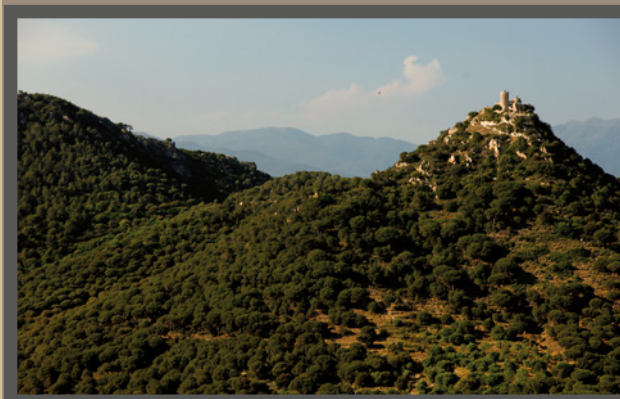
Altitud màxima: turó de Cèllec (534 m)

Atres turons: turons de Burriac, Montcabrer, Baldiri, Sant Mateu, Galzeran, Montcau, dels Oriols, del Gall i de Castellruf, i les serres de Teià i d'Ameia.

(AP)

UN PASSEIG PEL PARC

ELS TURONS ILLA I ELS CAOS DE BOLES

La roca del Parc és granit, una roca dura, resistent i impermeable que es disgrega i dona lloc a una sorra de color daurat: el sauló. Al llarg de milions d'anys, el sauló ha estat arrossegat per les rieres i ha format les platges del Maresme, de sorra gruixuda i color ros.

El paisatge del Parc té formes arrodonides, però l'erosió ha deixat aïllats alguns turons que han resistit a la meteorització del granit, el qual, pel seu contingut important en quars, origina formacions d'una coloració més blanca. Són els anomenats turons illa, com ara Burriac o el Montcabrer.

L'erosió del granit genera també formes espectaculars, com ara els tafonis i les cassoles, visibles a la cova de les Bones Dones, les acumulacions de rocs en forma de castell, com el castell rocallós de Cabriels, o blocs dispersos, com ara els caos de boles que adornen els vessants del Parc.

Igualment, als marges dels camins i als blocs de pedra del Parc, és interessant observar la disposició dels diversos elements que configuren el granit, en forma de dics, filons i enclavaments, constituïts per materials més resistents.

Dics i filons (ASL)

Castell rocallós de Cabriels (ASL)

Els caos de boles (ASL)

Cassoles de la cova de les Orenetes (ASL)

Turó illa de Burriac (ASL)

3. LA PROTECTORA DE LES TEMPESTES

Descripció del plafó

En aquest plafó, la bruixa ens parla del clima agradable de la serra, amb hiverns suaus i estius secs. I fa èmfasi en un fenomen ben característic del Parc i molt lligat a la seva llegenda, les tempestes.

Mar i muntanya

Un dels continguts principals del plafó és la diferència climàtica entre el vessant litoral, la solana, més exposada a l'escalfor del sol, i el vessant obac, orientat al Vallès i més fresc i humit. Aquestes diferències es reflectiran en la vegetació.

Els vents de marinada

La serra actua com una muralla enfront dels vents humits del litoral. En veure's obligades a elevar-se, les masses d'aire humit es refreden i generen boires a les valls litorals. Les boires de marinada es formen especialment al migdia i a les tardes eixutes i caloroses de l'estiu, i possibiliten la vegetació frescal d'alguns fons de vall, atès que les boires aporten humitat però, sobretot, eviten la pèrdua d'aigua per transpiració que pateixen les plantes en condicions seques. Atesa la seva forma allargassada i prima, aquestes boires reben sovint el nom popular de "celles de muntanya".

Que baixa la riera!

Un dels trets més característics del Parc i de tota la zona són les fortes tempestes de final d'estiu i principi de tardor, que produeixen les conegudes riudes al Maresme i al Vallès, sovint catastròfiques, i que han generat la llegenda de la bruixa de la Pinta d'or.

Per això ara, des de la meua cova, protegeixo els pobladors d'aquestes valls de les pedregades i de les malediccions de les males bruixes.

(AP)

El contrast entre la vegetació dels dos vessants ens explica perfectament les condicions climàtiques del Parc. La façana litoral, que gaudeix de més hores de sol i de la influència reguladora del mar, està poblada de matollars i

de boscos de pins. En canvi, la banda vallesana és més obaga i humida, amb temperatures més contrastades, sobretot a l'hivern i en situacions d'inversió tèrmica. El paisatge és més verd, frescal i ombrívol.

Bosc Maresme (VV)

Bosc Vallès (VV)

El perfil dels ambients naturals del Parc

El clima del Parc és clarament mediterrani. A l'estiu hi fa molta calor i hi plou poc, i les plantes la passen magra. En canvi, la proximitat del mar fa que els hiverns siguin suaus i de bon passar.

Un dels trets més característics del Parc són les fortes tempestes que hi ha a final d'estiu i a principi de tardor, que produeixen les conegudes rierades al Maresme i al Vallès, sovint catastròfiques, i que han generat la llegenda de la Bruixa de la Pinta d'Or.

(XPN)

**Retalls de
notícies
de diaris
que fan
referència a
pluges del
Maresme i
del Vallès**

Una violenta tempesta causa un mort al Maresme

● L'home va ser trobat al costat d'un vehicle arrossegat per la riera de Cabrils, a Vilassar

La intensa pluja caiguda ahir a la tarda al Maresme, més de 200 litres per metre quadrat en tot just quatre hores, va causar una víctima mortal -un conductor que va ser arrossegat per la riuada- i greus inundacions, que van obligar a tallar l'N-II entre Vilassar de Mar i el Masnou i el trànsit ferroviari de la línia R1. **VIURE 3**

BATEC
CIUTADÀ

Un carrer inundat, abric a Premià de Mar

Tempesta amb inundació

MATARÓ El telèfon 112 d'Emergències va atendre altre 134 trucades relacionades amb inundacions a Mataró i badenys a Vilassar del Mar, ambers van haver d'actuar en trenta serveis per petites inundacions, especialment al Marell i al Bait Llobregat, on la temperatura dels rius va provocar bonbes fins a 30 litres per metre quadrat en 30 minuts. La població més afectada va ser el Masnou amb inundacions en els passos de l'Algar i de l'Algar de la

DEUMENCKE, 18 AUGUST 2018

La pluja deixa un rastre d'inundacions al Maresme i el Vallès

[illegible]

Al Parc, la brisa que bufa de mar a muntanya, la marinada, va carregada d'humitat i s'enfila vessant amunt, fins a arribar a la banda vallesana.

A una certa altura, la humitat es condensa i pot formar boires que són una aportació d'humitat, molt interessant durant els mesos d'estiu.

(XPN)

Diagrama ombrotèrmic

El perfil meteorològic del Parc queda ben descrit amb aquest diagrama. La línia vermella correspon a les temperatures, mentre que la blava representa les pluges. L'àrea verda que queda entre les dues línies indica un nivell d'humitat suficient per a la vegetació. En canvi, l'àrea ombrada amb color taronja ens mostra el déficit d'humitat propi de l'estiu mediterrani. Val la pena parar atenció a l'increment sobtat de les pluges a la tardor, que coincideix amb la caiguda de les cirerades.

4. QUINA BONA OLOR!

Descripció del plafó

El plafó ens introdueix en el món de les sensacions que ens proporcionen els ecosistemes del Parc, on destaquen les plantes aromàtiques, la fauna mediterrània i els diversos colors del paisatge.

En aquest sector l'exposició convida al joc, a la interacció i a la percepció mitjançant propostes on la vista, l'olfacte i la manipulació tenen un paper protagonista.

Un món d'aromes

Un dels interactius del plafó és el “Joc de les fragàncies” en el qual l'exposició convida a gaudir de les olors d'algunes de les herbes aromàtiques mediterrànies més comunes a la serra —el romaní i la farigola— i també de la resina dels pins pinyoners, totes elles provinents dels olis essencials d'aquestes plantes. Sovint, aquesta característica s'ha intentat explicar com una estratègia adaptativa, per bé que no hi ha conclusions definitives. En tot cas, el gust fort de les essències, unit a la consistència llenyosa d'aquestes plantes, les fa menys atractives als herbívors.

El Joc dels animals

Un divertit i senzill joc manual, especialment adequat per als més petits, ens presenta alguns dels representants de la fauna del Parc, entre els quals destaquen el ratolí i el pit-roig, i un dels lepidòpters més interessants de la regió mediterrània: la papallona de l'arboç.

Una simfonia de colors

A les solanes i les vores dels camins creix una vegetació baixa que, malgrat l'aspecte eixut, és recer d'una gran biodiversitat: són les brolles i els matollars, que a la primavera i l'estiu esclaten en una simfonia de colors. És la cara més amable del paisatge mediterrani.

QUINA BONA OLOR!

Les nits d'estiu, m'encanta sentir l'olor de la resina, que es barreja amb el perfum del romani i de la farigola. És una de les sensacions més gratificants del Parc.

En canvi, a la tardor, m'agrada passejar pel vessant obac de la serra. La pluja em porta l'aroma de les fulles humides, dels bolets i de la terra mullada. És un país de fragàncies!

EL JOC DE LES FRAGÀNCIES

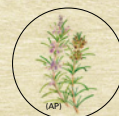
Fica el nas al forat i mira d'endevinar quina aroma s'hi amaga. Fes girar el triangle i veuràs si l'has encertada!

El pi pinyer

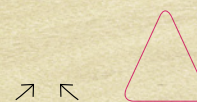
La farigola

El romani

La farigola

El romani

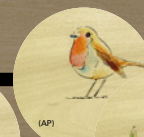
El pi pinyer

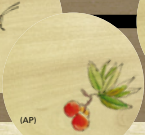
(AP)

(AP)

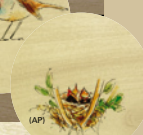
(AP)

(AP)

(AP)

(AP)

Fes girar amb força els discos i completaràs cada escena!

JOC DELS ANIMALS

La papallona de l'arboç

Un dels insectes més bonics del Parc viu sobre l'arboç del cirerer d'arboç. Cerega és d'un color verd d'allo més bonic.

(AP)

El ratolí domèstic

És un dels habitants dels camps i de les masies del Parc, on s'alimenta de gra i llavors.

(AP)

El pit-roig

El color ataronjat que li dona el nom és fàcil de reconèixer, ja que és un dels ocells més comuns dels nostres boscos.

(AP)

ELS COLORS DEL PARC

A les solanes i les vores dels camins, hi creix una vegetació baixa que, malgrat l'aspecte eixut, és recer d'una gran biodiversitat: són les brolles i els matollars, que a la primavera i a l'estiu esclaten en una simfonia de colors.

Estepa blanca (ASL)

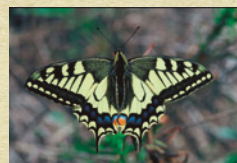
Rosella (VV)

Herba donzella (VV)

Ginesta (ASL)

Papallona reina (ASL)

Papallona de la violeta (ASL)

5. PINEDES QUE MIREN AL MAR

Descripció del plafó

La bruixa ens explica en aquest plafó com és la vegetació més representativa dels vessants marítims de serra. I també ens parla de les amenaces més importants d'aquests boscos: els incendis forestals i l'escarabat *Tomicus destruens*, les larves del qual construeixen galeries sota l'escorça dels pins, amb resultats fatals.

Les pinedes

El característic paisatge mediterrani, de muntanya arran de mar, amb pins pinyoners, arrodonits i agrupats com bolets verds, amb estepes de flor blanca i fúcsia, i amb tot d'herbes aromàtiques que ajunten les seves penetrants essències a la resina dels pins, conforma una de les sensacions més agradables de la natura del Parc de la Serralada Litoral. Al sotabosc són comuns arbustos com ara els brucs, les estepes i diverses herbes aromàtiques. El pi blanc, també present, ha estat afavorit per la degradació d'altres formacions boscoses i també ha reocupat els conreus de vinya abandonats. El seu aspecte és més esclarissat que el del pi pinyer.

Els incendis i les plagues

Els boscos de clima mediterrani són fàcilment afectats pels incendis, ja que la vegetació és molt llenyosa i pateix temperatures molt elevades amb uns nivells d'humitat i precipitació molt baixos. Hem de ser especialment curosos en les visites als nostres espais mediterranis i evitar qualsevol actuació que pugui comportar risc d'incendi, com ara encendre focs, jugar amb petards prop del bosc, llançar burilles, etc. La Diputació de Barcelona disposa d'un Pla de Prevenció Municipal d'Incendis Forestals que té com a objectiu la reduir el risc d'inici i la propagació dels incendis forestals i facilitar-ne l'extinció. També desenvolupa projectes de lluita contra les plagues forestals.

Els senyals i els rastres

Molt sovint és difícil veure animals al Parc, però no ho és tant sentir els cants dels ocells, o trobar rastres i senyals, com ara excrements o pinyes rosegades per l'esquirol. Tampoc és difícil descobrir alguna de les mallerengues: la mallerenga emplomallada, comuna a les pinedes, o les seves parentes, les mallerengues petita, blava i emplomallada.

PINEDES QUE MIREN AL MAR

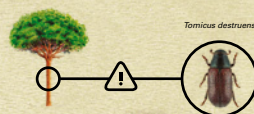
De bon matí, quan la llum pujava des del fons del mar, a llevant comença just a tremolar, miro les esplèndides pinedes de pins pinyoners, de copa arrodonida, que s'agrupen com aplecs de bolets. És un paisatge captivador.

LES AMENACES DEL PARC

El clima mediterrani afavoreix el creixement de plantes que resisteixen bé la sequera, com els pins, les estepes o els brucs. Però aquestes plantes també són piròfites i cremen amb una facilitat extrema.

Una altra amenaça recent de les pinedes del Parc és l'escarabat *Tomicus destruens*, les larves del qual construeixen galeries sota l'escorça dels pins, amb resultats fatals.

Obre la finestra!

Els incendis són un dels impactes més amenaçadors dels paisatges mediterranis...

GUINEUS I ESQUIROLS: A VEURE SI ELS VEUS!

Els matollars i les pinedes dels vessants litorals conformen un espai magnífic per a moltes espècies animals, com ara els esquirois i les mallerengues. Si visitem el Parc i ens hi fixem, no ens costarà gaire descobrir l'esquirol saltant

amb agilitat de branca en branca, o les pinyes que ha rosegat per extreure'n els pinyons i que ha deixat caure a terra. I, si parem l'orella, de ben segur que sentirem el cant de les mallerengues enfilades dalt del brancom.

La guineu

Amb una mica de sort, podrem observar-la, cap al tard, travessant alguna pista forestal o al voltant d'una masia. La seva alimentació està constituïda per petits mamífers, ocells, cargols i insectes. És, juntament amb el senglar, un dels mamífers més grossos del Parc.

El dragó

Es molt habitual trobar aquest petit rèptil a les façanes de les masies del Parc. El dragó és un animal d'hàbita vesperal i nocturn que s'enfila per les parets gràcies als seus dits adhesius. Llavors, se situa a prop dels punts de llum i espera l'arribada dels insectes voladors de què s'alimenta.

El picot verd

Aquest bonic ocell és escurryedid, però relativament fàcil de sentir gràcies al seu crit alt i ressonant. Construeix el niu en cavitats que ell mateix excava als arbres vells.

Les mallerengues

La mallerenga carbonera és comuna a les pinedes, on normalment es mou en petits estils. No en excita les forats naturals i s'adapta bé a les capses niu. A les pinedes també són molt habituals les seves parentes: la mallerenga petita i la mallerenga blava.

L'esquirol

L'esquirol es desplaça per les branques dels pins amb una gran agilitat a la recerca de pinyes, que aquest simpàtic animal rosegat per extreure'n els pinyons. I encara és més fàcil trobar les pinyes, ja totes obertes, al sotabosc dels pins.

El frant

Típica de terres mediterrànies més meridionals, el frant és una de les espècies de flora amenaçada del Parc. El nom fa al·lusió a la forma de la flor, que recorda la caputxa dels frares.

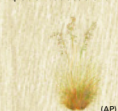
El garbí

És la planta dominant de la garriga, una formació arbustiva d'uns dos metres d'alçada relativament similar a la màquia. També anomenat coscoll, té les fulles semblants a les de l'alzina, però més petites, llueses i erigades de punxes, unes característiques que el fan especialment resistent a les condicions de sequera estival.

L'albellatge

Amb més d'un metre d'alçada, aquesta espècie és el component principal del prat sabadell de d'albellatge, una formació d'aspecte palla, dominada per gramínies com l'albellatge i d'altres de més baixes, com ara el llistó. És una planta d'origen tropical amb una àmplia presència al continent africà que creix bé als solcs del Parc.

El pi pinyer

Amb el tronc recte i robust, el pinyer és un dels pins més característics del país. Les fulles, d'un color verd brillant i agrupades de dues en dues, arriben als quinze centímetres de llargada. Les pinyes són molt grosses i contenen els pinyons. La recol·lecció de les pinyes està regulada al Parc.

6. BOSCOS QUE MIREN A LA VALL

Descripció del plafó

El plafó ens presenta els ecosistemes més comuns dels vessants interiors de la serra, i també d'alguns dels seus habitants més coneguts, entre els quals destaquen els senglars i els bolets.

Els alzinars

Els vessants vallesans presenten una formació boscosa més atapeïda i ombrívola: l'alzinar. Coneguts de vegades amb el nom d'aulets, els alzinars són boscos ombrívols i humits. La seva estructura, tancada i rica en arbusts i lianes, es fa impenetrable fins i tot a la llum del sol, que a penes es pot filtrar entre les capçades sempre verdes de les alzines. Per això l'estrat herbaci és pobre i poc desenvolupat. Alguns roures i alzines sureres acompanyen sempre les alzines. Les fulles de l'alzina són perennes, d'un color verd fosc, i tenen l'anvers coriaci i el revers cobert de borrisol, característiques que li eviten una transpiració excessiva durant els estius secs de la mediterrània. La fusta d'alzina era la base tradicional per a l'elaboració del carbó vegetal.

Els grans mamífers

El senglar és el mamífer més espectacular de la serra que necessita la coberta del bosc per amagar-s'hi i per trobar-hi l'aliment —agllans, bulbs, arrels i rizomes, però també petits invertebrats. En els darrers anys han augmentat de molt les seves poblacions a causa de l'absència de predadors naturals i de l'elevada taxa de reproducció de l'espècie. Tan espectacular com ell, però més difícil de veure, és el gat mesquer, o geneta. Viu preferentment als alzinars del cantó vallesà, i la seva dieta està integrada sobretot per ocells i petits mamífers, però no menysprea els cargols i els insectes.

Els bolets

Els boscos humits del Parc són rics en bolets, com ara el rovelló i el pinetell, el carlet, el rossinyol o la trompeta negra. Tanmateix cal advertir que la seva recol·lecció no és gaire aconsellable, per tal com una excessiva freqüentació humana comporta un impacte negatiu per als fràgils boscos de l'espai natural.

BOSCOS QUE MIREN A LA VALL

Com m'agrada la fresca del bosc!

Al capvespre, quan per la muntanya que tanca el ponent el falco s'endú la claror del cel, surto a passejar pels boscos del vessant vallesà de la serra.

Menamoren el seu paisatge selvàtic i els crits d'alerta de la merla i del gaig.

ELS HABITANTS DE L'ALZINAR

Els alzinars del Parc de la Serralada Litoral acullen una diversitat faunística sorprenent, que inclou

veritables senyors del bosc, com ara la guineu, el toixó, el senglar o el gat mesquer.

L'aníol

Es una planta epilèssia província d'abundants cirrells que li permeten arrossegar-se als troncs dels arbres i els arbusts. És fàcilment identificable pels fruits, vermells i agrupats en raïms.

El marfull

El marfull és un arbust perennefoli que pot arribar a fer dos o tres metres d'alçada i que està íntimament lligat a l'alzinar. Té les fulles ovades i oposades i floris a final d'hivern o a principi de primavera i fa unes flors blanques agrupades en corimbos.

L'arboç

Una particularitat de l'arboç és que el fruit, les cirretes, triguen un any o madurar, de manera que, a la tardor i al començament de l'hivern, hi podem veure plègats el fruit i la flor, la qual és pal·lida, campanulada i d'una gran bellesa.

L'alzina

Les fulles d'aquest arbre són perennes, d'un color verd fosc, i tenen l'anvers coriàci i el revers cobert de borrisol, característiques que li eviten una transpiració excessiva durant els estius secs de la Mediterrània. La fusta d'alzina era la base tradicional per a l'elaboració del carbó vegetal.

El picot garser gros

Aquest ocell, bonic i robust, no és difícil d'observar al Parc. Té quatre dits que li permeten arrossegar-se fermament als troncs per per les hi el forat d'entrada al niu, mentre que les plomes de la curta cua li proporcionen un punt de suport.

El toixó

Es un mamífer d'hàbits nocturns i de dieta omnívora que abunda als espais forestals, però que també és fàcil de trobar prop dels camps de conreu, com ara els de la facina vallesana del Parc, en cerca d'aliment.

L'estor

L'estor és un rapinyaire típicament forestal que fa el niu a les branques dels arbres, a tocar del tronc. Té una gran habilitat per esquivar els arbres quan surt a caçar per proveir d'aliment els pollets, que comencen a volar cap al juny.

El senglar

Es el mamífer més gran del Parc. Bàsicament vegetarià, menja agrams, bulbos, rizomes i petits invertebrats però no descarta els amfibis, petits rosegadors, ou d'ocells que cremen a terra, etc. En els darrers anys n'ha augmentat molt la població a causa de l'absència de predadors. Si en trobes algun, no hi jugues ni li dones menjar.

ELS SENYORS AMB BARRET

A més dels arbres i els arbusts, al Parc també hi creixen una gran varietat de bolets, falgueres, molses i líquens, tots imprescindibles per mantenir la biodiversitat de l'ecosistema.

Recordeu que la recol·lecció de plantes, flors o altres elements naturals està estrictament prohibida al Parc. En comptes d'això, us proposem que feu un safari fotogràfic, que és molt més divertit.

La trompeta

Tast dolç, intens i vellutat. Combina bé amb les carns fortes i es excel·lent en els estofats. Es conserva seca i, triturada, es pot utilitzar com a especia.

(AP)

El pinetell

Combina la fragància del fong amb el perfum de la resina dels pins. Es pot preparar a la brasa o fregit, i també se'n pot fer una truita. Es conserva bé en aigua i sal.

(AP)

El xosinyol

Insustituïble en un bon fricandó, és de carn dolça i agradable al paladar. La seva consistència és un dels seus principals atractius.

(AP)

El carlet

Delicadament amargant, melós i amb un regust picant, és especialment adequat per als guisats de vedells.

(AP)

El gat mesquer

Tot i que no és més gran que un gat domèstic, el gat mesquer o genet és un dels mamífers més espectaculars del Parc, tot i que és esquerp i difícil de veure. Viu preferentment als alzinars del cantó vallesà i la seva dieta està integrada sobretot per ocells i petits mamífers, però no menysprea els cargols i els insectes.

7. L'AIGUA QUE CANTA

Descripció del plafó

La bruixa ens presenta el contrast entre el terrabastall de les tempestes i la dolça música dels petits rierols de la muntanya, i aprofita per explicar-nos les característiques dels ecosistemes que s'hi associen. Ens parla de l'alog i dels poemes que li va dedicar el poeta Salvador Espriu.

Els boscos de ribera

Les rieres del Parc són molt modestes i irregulars, però estan sempre acompanyades per una vegetació caducifòlia que les cobreix amb una teulada verda, fet que s'esdevé gràcies a la relativa disponibilitat d'aigua en un entorn mediterrani on l'escassetat és la norma. La xarxa hídrica és també un hàbitat important per a la fauna, i un corredor biològic de primer ordre. Les espècies d'un bosc de ribera es disposen en franges paral·leles, més o menys allunyades del curs d'aigua segons un gradient calibrat per la necessitat decreixent d'humitat.

Les fonts

Les fonts són molt importants per a determinades espècies de fauna, en especial per als amfibis. El nombre de fonts a la serra és gran, i algunes tenen una llarga tradició que es reflecteix en la toponímia, i entre les quals destaquen les fonts picants.

Els alocars

Els alocars són una formació de ribera típica de les rieres litorals del Maresme. La presència de l'alog, un arbust de fulles dividides i flors morades molt vistoses, està amenaçada per la destrucció del seu hàbitat, tot i que encara podem trobar alocars ben constituïts en àmbits molt antropitzats.

L'alog apareix sovint als poemes de Salvador Espriu, atès que el poeta de Santa Coloma de Farners estava estretament lligat a Arenys de Mar, on l'alog és també abundant.

L'AIGUA QUE CANTA

Als vespres m'agrada seure sota un arbre i sentir la música fina i relaxant de les fonts!

Aquesta és ara la meua feina: vigilar les tempestes i evitar les rierades que tant de mal van fer a la meua família i als habitants d'aquestes contrades.

(AP)

(AP)

EL BOSC DE GALERIA

El clima mediterrani del Parc fa que els torrents baixin secs gairebé sempre, tret de quan hi ha sobtats episodis de riades, sobretot a la tardor.

Això no obstant, també hi podem trobar alguns exemplars de boscos

de ribera o galeria, formats per la vegetació tendra i els arbres que creixen a banda i banda dels torrents tot dibuixant un passadís de color verd clar al bell mig dels boscos gairebé negres de l'alzinar.

El tòtil

Aprofita qualsevol toll d'aigua per reproduir-se, com ara les basses artificials de les masies i es comença a espècie humanitzada. El seu cant nocturn, que recorda el xiulet d'una flauta dolça, és un dels indicadors de la seva presència. El mascle és l'encarregat de transportar els ous i humitejar-los.

(AP)

La granota verda

Aquest anfibí és, juntament amb el tòtil, la reineta i el gripau, un dels més comuns a la zona i el més aquàtic de tots. Viu als cursos d'aigua, però també a les fonts i a les basses agrícoles. La seva coloració és força variable, entre el marró i el verd, i combina les taques en patrons diversos.

(AP)

El vern

El vern és un arbre de ribera indicador de bona salut ambiental. Habitual a les muntanyes pirinenques, al Parc només apareix als cursos alts dels torrents i rarament baixa fins a la plana.

(AP)

La salamandra

Fa servir l'aigua per reproduir-se, però normalment viu amagada entre les herbes o sota la fullaraca. La seva coloració vistosa recorda als predadors que la seva pell està recoberta d'una substància irritant.

(AP)

ALOCs I RIALS

La planta de ribera més emblemàtica del Parc i de totes les rieres del Maresme és l'alloc. Els allocs estan amenaçats per la destrucció del seu hàbitat, però encara se'n poden trobar bons exemplars i es treballa molt en la seva recuperació. L'alloc apareix sovint als poemes de Salvador Espriu.

**«Quan la pluja porta l'olor de la pols
de les fulles aspres dels llunyans allocs,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.**

**Quan la desbocada força dels cavalls
de l'aiguat de sobte baixa pels rials,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.»**

Salvador Espriu (1913-1985)

He mirat aquesta terra, 1963

(Fragments)

L'alloc (AP)

LES FONTS

Malgrat el caràcter mediterrani, al Parc podem trobar alguns brolladors amb encant, com ara la font de la Mercè, la font de la Mansa i la font del Senglar. Són deus modestes que ofereixen al caminant la serenor i la pau de la seva remor d'aigua.

Font Picant d'Argentona (ASL)

Font de la Mansa de la Roca del Valles (VV)

Font del Senglar de Tàrragona (VV)

Font de la Mercè de Santa Maria de Martorelles (VV)

Aplec a la font Picant d'Argentona (primer terç del segle XX) (SPAL)

8. DELS DÒLMENS ALS CASTELLS

Descripció del plafó

El plafó fa un recorregut pel patrimoni històric del Parc que arrenca en les societats neolítiques. Pocs racons ens ofereixen una densitat tan gran de tresors prehistòrics com el Parc de la Serralada Litoral. Les tribus ibèriques laietanes també van distribuir els seus poblats pels turons de la serra. I en època medieval es van construir nombroses edificacions de caràcter defensiu en forma de castells, com ara el de Burriac, des d'on es podia tenir el control dels enemics.

La roca d'en Toni

L'exposició ens ofereix una magnífica recreació del dolmen de Can Boquet, conegut popularment com la Roca d'en Toni. Les construccions megalítiques són un tipus de sepultura característica del neolític, feta amb grans lloses que recolzen sobre blocs de pedra allargats clavats a terra. A la cambra interior s'inhumaven els cadàvers, i s'envoltaven de les seves pertinences, com ara armes, joies i ofrenes rituals.

El castell de Burriac

El plafó també ens mostra una reconstrucció del castell de Burriac, al turó homònim on, en el seu moment també s'hi va establir un poblat ibèric i, posteriorment, un punt de guaita romà per controlar la plana litoral i el pas per la riera d'Argentona, la via Sèrgia. Durant l'edat Mitjana va tenir un paper destacat en les lluites feudals. Cap al segle XVIII, el castell va ser abandonat definitivament, però avui encara resta en peu la seva magnífica torre de l'homenatge i una part de les antigues estances.

DELS DÒLMENS ALS CASTELLS

Quin munt de tresors repartits per la serra!

La geografia catalana està esquitxada de les restes arqueològiques que ens van deixar en herència els pobles que van habitar-la fa uns quatre mil anys: les societats neolítiques. Tanmateix, pocs racons ens ofereixen una densitat tan gran de tresors prehistòrics com el Parc de la Serralada Litoral.

Amb el pas del temps, les tribus ibèriques lluitant van distribuir els seus poblats pels diversos turons de la serra mentre que els romans es van estimar més assestar-se sobre la plana i van fundar alguna de les ciutats més importants de l'època. Ja en època medieval, i per la seva ubicació estratègica, es van construir nombroses edificacions de caràcter defensiu en forma de castell des d'on es podia tenir el control dels enemics.

Poblat ibèric de Cèl·lecs (ASL)

Jaciment romà Mons Observans (ASL)

Dolmen de Can Boquet o roca d'en Toni (ASL)

Castell de Burriac (VV)

(AP)

EL DOLMEN DE CAN BOQUET

Les construccions megalítiques —del grec *me-gas* (gros) i *lithos* (pedra)— conegudes amb el nom de dolmen —del bretó *tol men* (taula de pedra)— són un tipus de sepultura característica del neolític, feta amb grans lloses que recolzen sobre blocs de pedra allargats clavats a terra.

A la cambra interior s'enterraven els cadàvers i s'envoltaven de les seves pertinències, com ara armes, joies i ofrenes rituals. Dues paraules bretones més serveixen per designar el túmul de terra que cobria els dòlmens: el *caim*, i el cercle de pedres que el delimitava, el *cromlec*.

Els dòlmens de galeria catalana estan formats per una cambra a continuació de la qual s'estén un corredor. Els dòlmens de Can Gol I, de Can Boquet, de Can Gurri i la Cabana del Moro de Cèl·lecs segueixen aquest patró.

La cista megalítica, en canvi, és una cambra tancada pels quatre costats amb lloses verticals. És el cas del dolmen de Can Gol II i, probablement, també del de Castellut.

Recreació idealitzada d'un enterrament al dolmen de Can Boquet (JIPB)

EL CASTELL DE BURRIAC

L'origen de Burriac es remunta a l'època ibèrica i romana, atès que al cim es van trobar restes del poblat ibèric i que, posteriorment, els romans hi van instal·lar un punt de guaita per controlar la plana litoral

La flor era el segell característic de Pere Joan Ferrer

i el pas per la riera d'Argentona, la via Sèrgia. Cap al segle XVIII, el castell seria abandonat definitivament.

1. Gran esplanada cara al mar
2. Torre de l'homenatge
3. Sitges
4. Magatzem
5. Habitació de la tropa
6. Recinte sobirà
7. Capella
8. Punt de guaita
9. Cisternes
10. Recinte justà
11. Habitació de la tropa
12. Punt de guaita

(JIPB)

Saps per a què servien els dòlmens?

Roca d'en Toni

9. UN BON MARIDATGE: VINYA I PARC

Descripció del plafó

Superats els temps inestables de l'alta edat mitjana, la serra torna a bullir d'activitat. Es consagren esglésies i s'aixequen masies. Més recentment, el segle XVIII i sobretot el XIX, el conreu de la vinya va crear una gran prosperitat arreu de Catalunya, i avui ens sorprendria veure les muntanyes del Parc sense bosc i plantades de vinya fins al capdamunt.

La vinya i la fil·loxera

Els sectors de la serra orientats a mar han estat possiblement els més modificats, ja que al llarg dels anys els seus vessants han estat objecte d'una intensa activitat agrícola, especialment les parts més baixes. El cultiu de la vinya hi va tenir un desenvolupament molt notable entre mitjan segle XIX i mitjan segle XX. El bon clima i la crisi de la fil·loxera, que entre 1860 i 1900 va matar totes les vinyes franceses, va impulsar molt intensament aquest cultiu a les nostres contrades. Tanmateix, la fil·loxera també va arribar fins aquí, i llavors molts camps van quedar abandonats. Sobre aquests erms, aleshores, s'hi van començar a desenvolupar de nou els boscos, especialment els de pi blanc. Avui, però, la vinya s'ha recuperat, com ho demostra la creació de la DO Alella.

Una cronologia del Parc

Aquests són alguns dels fets més destacats de la història de la Serra que apareixen al diagrama de l'exposició:

Neolític	Es construeixen els dòlmens de la serra, com ara la Roca d'en Toni o Can Gol
S. IV a.C.	Els ibers s'instal·len als poblats de Burriac, Céllecs i la Cadira del Bisbe
S. II a.C.	Ocupació romana de Marc Porci Cató. Els poblats ibèrics són abandonats
993	Documentació més antiga de l'ermita de Sant Mateu
1191	És esmentada per primer cop l'ermita de Sant Bartomeu de Cabanyes
1503	Mor Pere Joan Ferrer, reformador del castell de Burriac
1848	S'inaugura la línia de ferrocarril entre Barcelona i Mataró
1881	Es descobreix el poblat ibèric de Burriac
1890	Arriba la fil·loxera a Catalunya
1901	Verdaguer publica un article sobre el santuari de la Cisa a «Lo Pensament Català»
1961	Es descobreix el jaciment romà de la Torre Llauder a Mataró.
1968	Pere Montserrat publica la Flora de la Serralada Litoral Catalana
1992	Es constitueix el Parc de la Serralada Litoral
2004	Any d'aprovació del Pla Especial

UN BON MARIDATGE: VINYA I PARC

Quant de temps he passat aquí dalt!

La serra ha canviat molt, però segueix bonica com sempre! Quan jo era petita, aquesta serra estava tota conreada de vinyes; després molta gent va marxar a les ciutats i el bosc va anar guanyant terreny als camps que ja no es conreaven...

I ara tenim el Parc amb un mosaic de camps i boscos que fa que la gent s'hi trobi ben a gust!

(AP)

JOSEP MARIA DE SAGARRA

«Vinyes verdes del coster,
sou més fines que la userda.
Verd vora el blau mariner,
vinyes amb la fruita verda,
vinyes verdes del coster.»

Josep Maria de Sagarra (1894-1961)
Vinyes verdes vora el mar, 1923

UN PARC AMB MOLTA VIDA!

Superats els temps inestables de l'alta edat mitjana, la serra va tornar a bullir d'activitat. Es consagraven esglésies i es construïen masies. Més recentment, al segle XVIII, el conreu de la vinya va portar molta prosperitat, i avui ens sorprendria veure les muntanyes del Parc plantades de vinya fins al capdamunt.

La plaga de la fil·loxera del final del segle XIX va acabar amb el somni daurat. Aquest petit pugué que malmetia la vinya va provocar l'abandó de la muntanya en benefici de la plana. Avui, però, la vinya s'ha recuperat, com demostra la creació de la DO Alella.

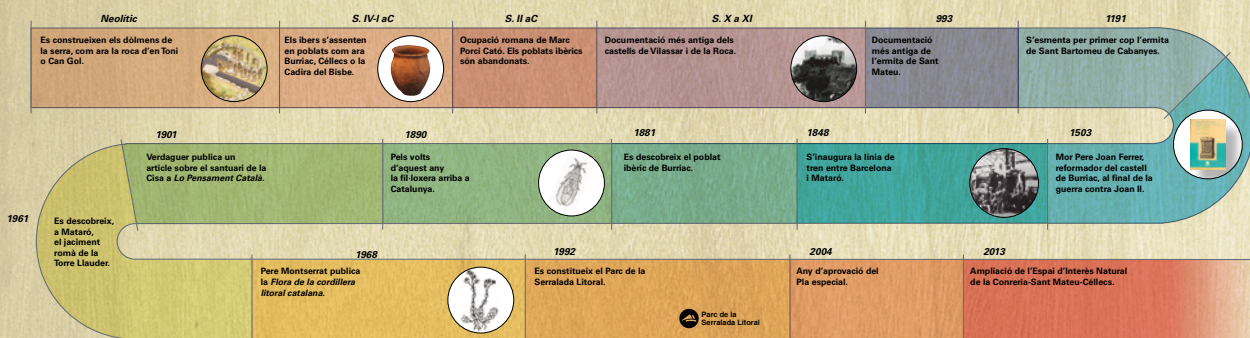
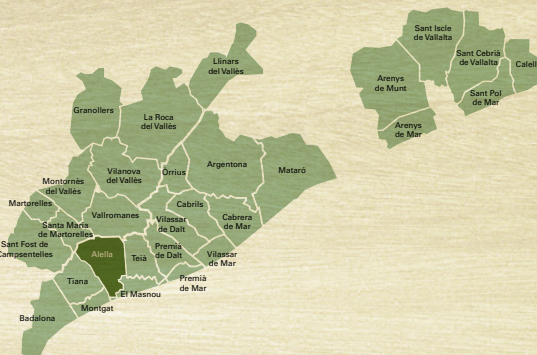

(SPAL)

Inicialment, el territori de la DO Alella estava format per divuit municipis: set del Vallès Oriental (la Roca del Vallès, Santa Maria de Martorelles, Manorelles, Vilanova del Vallès, Vallromanes, Sant Fost de Campsentelles i Montornès del Vallès)

i onze del Maresme (Alella, Argentona, Cabrils, el Masnou, Montgat, Oñuris, Premià de Mar, Vilassar de Dalt, Premià de Dalt, Teià i Tiana). El 2013 es va ampliar fins a 28 municipis, inclouent-hi: Arenys de Mar, Badalona, Cabrera de Mar, Calella,

Granollers, Mataró, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Iscle de Vallalta, Sant Pol de Mar i Vilassar de Mar. En l'actualitat, estan en procés d'incorporació Llinars del Vallès i Arenys de Munt.

CRONOLOGIA DEL PARC: LES DATES MÉS REPRESENTATIVES

10. UN PARC PER A TOTHOM

Descripció del plafó

El darrer plafó ens detalla com funciona la gestió del Parc i quins són els seus objectius de conservació, desenvolupament econòmic de la població i ús públic.

El Consorci i la Xarxa de Parcs Naturals

El Parc és un territori de gran valor natural i patrimonial que té un projecte de conservació impulsat per les administracions que componen el Consorci del Parc de la Serralada Litoral: els quinze municipis inclosos en el seu territori més la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, i els consells comarcals del Maresme i del Vallès Oriental.

A més, el Parc forma part de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, formada per 12 espais naturals de gran valor paisatgístic, ecològic i cultural. La Xarxa protegeix més de 100.000 hectàrees en 100 municipis. La Xarxa protegeix els valors naturals i culturals dels parcs i aposta per l'equilibri entre la conservació del medi, el desenvolupament econòmic de la població i l'ús públic i l'educació ambiental.

El Parc també forma part del Pla d'Espais d'Interès Natural de Catalunya (PEIN) i de la xarxa europea Natura 2000.

La conservació ecològica i cultural

El Parc presta suport a la recerca en els àmbits de l'ecologia, la història i el patrimoni arquitectònic, en col·laboració amb altres institucions, entitats naturalístiques i culturals i museus de l'àmbit de l'espai natural.

El desenvolupament econòmic de la població

El Parc garanteix l'activitat tradicional i encoratja els qui treballen amb els productes locals per afavorir el desenvolupament econòmic sostenible de la zona.

L'ús públic i l'educació ambiental

El Consorci del Parc gestiona l'espai protegit, dissenya una oferta d'ús públic i educació ambiental respectuós i sostenible, i alhora garanteix la preservació dels ecosistemes, del patrimoni cultural i dels usos tradicionals.

FONTS DE CONSULTA

Tot seguit oferim informació addicional sobre el Parc de la Serralada de Marina i sobre alguns aspecte relacionats amb el seu patrimoni ecològic o cultural.

Parc de la Serralada Litoral. Xarxa de Parcs Naturals. Diputació de Barcelona

<https://parcs.diba.cat/web/litoral>

Xarxa de Parcs Naturals. Diputació de Barcelona

<http://parcs.diba.cat>

L'informatiu dels Parcs

Informació sobre els parcs de la Xarxa de Parcs Naturals

<http://parcs.diba.cat/web/l-informatiu>

Viu el Parc. Programa escolar

Programa de coneixement del Parc adreçat a escolars

<http://www.viuelparc.org>

La Xara i el Pau i la bruixa de la Pinta d'or

Conte de la col·lecció de La Xara i el Pau sobre el Parc de la Serralada Litoral

[Conte en pdf](#)

Educació ambiental

Programes, serveis i equipaments de la Xarxa de Parcs Naturals

<http://parcs.diba.cat/web/educacio-ambiental>

CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

Coordinació

Gabinet de Premsa i Comunicació de la
Diputació de Barcelona

Coordinació tècnica

Gerència de Serveis d'Espais Naturals
de la Diputació de Barcelona
Consorti del Parc de la Serralada Litoral

Continguts, disseny gràfic i infografia

Eggeassociats

Il·lustracions

Agnès Perelló (AP)
Jordi Ballonga i Pol Ballonga (JiPB)

Fotografies

Agnès Perelló (AP)
Arxiu del Consorci del Parc de la
Serralada Litoral (ASL)
Arxiu de la Xarxa de Parcs Naturals de la
Diputació de Barcelona (XPN)
Arxiu del Servei del Patrimoni
Arquitectònic Local de la Diputació de
Barcelona (SPAL)
Magalí Luna (ML)
Venus Villa (VV)
Shutterstock (SH)

Cartografia

Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació
de Barcelona

Producció audiovisual

Bruna González
Venus Villa

Producció

DIGIT

Agraïments

Serveis tècnics i personal del Consorci
del Parc de la Serralada Litoral i de la
Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació
de Barcelona

Informació
Oficina del Parc de la Serralada Litoral
Can Magarola

Avinguda de Sant Mateu, 2
08328 Alella
Tel. 937 540 024
Fax. 937 540 022
A/e: p.slitoral@diba.cat